

A.4 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

Přehled sledovaných jevů v grafické a tabulkové příloze		
Sledovaný jev	Grafická příloha kartogram č.	Tabulková příloha tabulka č.
Koeficient ekologické stability KES	25	-
Hranice bioregionů a biochor	26	-
Hranice klimatických regionů	27	-
Krajina – území se zvýšenou ochranou znaků a hodnot krajinného rázu	28	-
Krajina – území se soustředěnými znaky a hodnotami krajinného rázu	29	-
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Blansko	-	3
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Brno-město	-	4
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Brno-venkov	-	5
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Břeclav	-	6
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Hodonín	-	7
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Vyškov	-	8
Charakteristika maloplošných zvláště chráněných území okresu Znojmo	-	9
Seznam evropsky významných lokalit na území Jihomoravského kraje	-	10

A.4.1 BIODIVERZITA A EKOSYSTÉMY

ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ PŘÍRODY

Jako podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území Jihomoravského kraje byly shromážděny údaje o velkoplošných zvláště chráněných územích (VZCHÚ) - Národním parku Podyjí, Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty, Chráněné krajinné oblasti Moravský kras, Chráněné krajinné oblasti Pálava – a všech maloplošných zvláště chráněných územích (MZCHÚ) na území Jihomoravského kraje v kategoriích národní přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní rezervace, přírodní památka.

Základním podkladem je dokument „**Koncepce ochrany přírody Jihomoravského kraje**“ (KOP JMK; Atelier Fontes, s.r.o., Brno, 2004, dílčí aktualizace KRÚ JMK 2007). Převzaty z něj byly zejména charakteristiky MZCHÚ, údaje o vyhlášovacích předpisech, datu vyhlášení a dotčených katastrálních územích. Údaje z Ústředního seznamu ochrany přírody (ÚSOP), který spravuje Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR), byly získány v aktuálním stavu - dle předávacího dopisu byla jejich poslední aktualizace provedena k datu 17. 7. 2008 (MZCHÚ), resp. 1. 12. 2006 (VZCHÚ). Využity byly pro ta ze zvláště chráněných území, pro něž je příslušným orgánem ochrany přírody MŽP, tzn. národní park (NP), chráněné krajinné oblasti (CHKO), národní přírodní rezervace (NPR), národní přírodní památky (NPP). Rovněž byly využity pro ta MZCHÚ, pro něž je orgánem ochrany přírody příslušná správa NP či CHKO, tzn. přírodní rezervace (PR) a přírodní památky (PP) na území dané CHKO a NP (u NP i jeho ochranného pásma). Údaje z ÚSOP byly pro výše uvedená ZCHÚ převzaty pro položky: zákres ZCHÚ (včetně zón u VZCHÚ, ochranného pásma u NP), název ZCHÚ, výměra. Pro všechna ZCHÚ na území Jihomoravského kraje byly z ÚSOP převzaty údaje pro položky evidenční kód ZCHÚ v ÚSOP, kategorie ZCHÚ.

Pro ostatní MZCHÚ je příslušným orgánem ochrany přírody Krajský úřad Jihomoravského kraje. Jedná se o PR a PP mimo území CHKO a NP (včetně ochranného pásma). Zákresy těchto MZCHÚ, názvy a údaje o plošné výměře byly převzaty z tzv. Datového modelu Jihomoravského kraje (DM JMK). Zákres 1 MZCHÚ a údaj o jeho výměře (kód č. 3406 Trkmanec-Rybníčky) byl převzat z ÚSOP, neboť v DM JMK nebyl obsažen (MZCHÚ bylo vyhlášeno v závěru roku 2007).

Tabulková část charakterizující MZCHÚ na území Jihomoravského kraje je převzata v základní struktuře z KOP JMK. Provedeny byly výše popsané úpravy a doplnění, doplnění o nová MZCHÚ (aktualizace k 31. 8. 2008, rozšíření území Jihomoravského kraje k 1. 1. 2005), úpravy textu v poznámce, v jednotlivých případech doplnění chybějícího textu či opravy drobných chyb v přebíraných informacích (zjištěných nahodile, nikoliv systematickým prověřením). Provedeny byly rovněž úpravy související se změnami v příslušnosti obcí k jednotlivým okresům v rámci Jihomoravského kraje (k 1. 1. 2007 – Vyhláška č. 513/2006 Sb.).

Celkově je na území Jihomoravského kraje k 31. 8. 2008 vyhlášeno 282 maloplošných zvláště chráněných území přírody, z toho 2 chráněná území (kódy č. 624, 2134) mají územní přesah do sousedního Kraje Vysočina. V kategoriích „národní“ (národní přírodní rezervace, národní přírodní památka), pro něž je příslušným orgánem ochrany přírody MŽP, je vyhlášeno celkem 31 území; v ostatních kategoriích (přírodní rezervace, přírodní památka) na území národního parku (včetně ochranného pásma) a chráněných krajinných oblastí, pro něž je příslušným orgánem ochrany přírody správa NP (CHKO), celkem 25 území; pro ostatní kategorie na ostatním území Jihomoravského kraje, pro něž je příslušným orgánem ochrany přírody Krajský úřad Jihomoravského kraje, celkem 226 území.

Nejvyšší zastoupení (plošné i početní) ZCHÚ je v území severně od Brna (Tišnovsko, širší prostor Moravského krasu), tzn. v severní části okresu Brno-venkov a v okrese Blansko. Další významná území se nachází v periferních částech kraje; jedná se o širší oblasti s centry v NP Podyjí, CHKO Pálava, CHKO Bílé Karpaty. Naopak nejmenší zastoupení ZCHÚ je v zemědělsky intenzivně využívaném území v centrální oblasti kraje, jižně od Brna. Žádné ZCHÚ není vyhlášeno na území Vojenského újezdu Březina v severovýchodním cípu kraje (okres Vyškov), ačkoliv se jedná o území relativně přírodovědecky (např. botanická lokalita Buchtelka) a krajinářsky významné.

Ochranná pásma u MZCHÚ vyhlášená (výrazně menší část MZCHÚ) či stanovená ze zákona (50 m od okraje MZCHÚ – výrazně větší část MZCHÚ) nejsou v úrovni územně plánovací dokumentace kraje, zejména s ohledem na měřítko grafické části (1: 100 000), uvedena. **Maloplošná zvláště chráněná území** v členění dle okresů jsou dokumentována v tabulkách č. 3 – 9 v tabulkové příloze.

Charakteristika národního parku a chráněných krajinných oblastí

▪ Národní park Podyjí

Zřízen byl nařízením vlády ČR č. 164/1991 Sb. ze dne 20. 3. 1991, s platností od 10. 5. 1991, na území okresu Znojmo. Chráněno je zalesněné území (lesnatost 84%) podél hluboce zařiznutého toku řeky Dyje mezi Vranovem nad Dyjí a Znojmem, na rakouské straně navazuje Nationalpark Thayaatal (zřízen k 1. 1. 2000). Výměra NP Podyjí není ve zřizovacím předpisu uvedena, udávána je 63 km², u ochranného pásma 29 km². Území NP Podyjí je rozčleněno do tří zón odstupňované ochrany přírody – přísné přírodní (I), řízené přírodní (II), okrajové (III). Před ustanovením NP Podyjí existovala v daném území v roce 1978 vyhlášená CHKO Podyjí (Výnos MK ČSR č. 22 927/78 registrovaný v částce č. 4/1979 Sb.) o celkové výměře dle zřizovacího předpisu 103 km².

▪ Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty

Zřízena byla v roce 1980 Výnosem MK ČSR č. 17 644/80, s platností od 18. 2. 1981 (registrace v částce č. 3/1981 Sb.), na území okresů Hodonín, Uherské Hradiště a Gottwaldov (Zlín). V současnosti se nachází na území Jihomoravského kraje a Zlínského kraje, na Slovensku navazuje CHKO Biele Karpaty. Chráněno je unikátní území odlesněných ploch s rozptýlenými dřevinami (bělo-karpatské květnaté louky) a přirozených listnatých lesů. Celková rozloha CHKO Bílé Karpaty je dle zřizovacího předpisu 103 km².

zovacího dokumentu 715 km². Území CHKO Bílé Karpaty je rozčleněno do čtyř zón odstupňované ochrany přírody.

▪ Chráněná krajinná oblast Moravský kras

Zřízena byla v roce 1956 Výnosem MŠK čj. 18.001/55-A6 ze dne 4. 7. 1956, Výnosem MŠK čj. 74.900/57-D/1 ze dne 25. 2. 1958 byla upravena část její jižní hranice – CHKO byla mírně zmenšena. Jedná se o plošně největší a nejlépe vyvinuté krasové území v Česku. Chráněné území je z 55% zalesněno porosty různé ekologické kvality, nejcennější jsou nelesní lesostepní a stepní plochy. Nachází se na území okresů Blansko a Brno-venkov, okrajově i na území města Brna. Výměra není ve zřizovacím dokumentu ani jeho novele uvedena, udávána je 92 km². Území CHKO Moravský kras je rozčleněno do tří zón odstupňované ochrany přírody.

▪ Chráněná krajinná oblast Pálava

Zřízena v roce 1976 Výnosem MK ČSR čj. 5790/76, s platností od 3. 5. 1976 (registrace v částce č. 8/1976 Sb.), název uveden „Palava“. Chráněné území zahrnuje vápencové bradlo Pavlovských vrchů s cennými stepními, lesostepními a skalními společenstvy a lužní lesy u řeky Dyje. Nachází se na území okresu Břeclav, v krátkém úseku se dotýká státní hranice s Rakouskem. Výměra je dle zřizovacího dokumentu 70 km². Území CHKO je rozčleněno do čtyř zón odstupňované ochrany přírody. Dlouhodobě je připravováno rozšíření CHKO.

OBECNĚCHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ PŘÍRODY A KRAJINY

▪ Územní systém ekologické stability

Příslušnými orgány ochrany přírody pro územní systém ekologické stability (ÚSES) krajiny jsou MŽP pro nadregionální úroveň ÚSES, příslušná správa NP/CHKO pro regionální úroveň ÚSES na území NP včetně ochranného pásma/CHKO, a Krajský úřad Jihomoravského kraje pro regionální úroveň ÚSES mimo území NP včetně ochranného pásma a CHKO.

Jediným směroplatným dokumentem pro vymezování regionálního a nadregionálního ÚSES, jeho skladebných částí (biocenter, biokoridorů), je z roku 1996 pocházející „Regionální a nadregionální ÚSES ČR – územně technický podklad“ (MMR ve spolupráci s MŽP), s platností od 1. 7. 1997. Dokument je to v řadě ohledů nedokonalý, nedokončený a v současné době zcela neaktuální. Měl být vzápětí doplněn o chybějící části (zejména stanovení cílových ekosystémů) a po deseti letech aktualizován, k tomu však nedošlo.

V Jihomoravském kraji byl v roce 2003 zpracován „Generel regionálního a nadregionálního ÚSES na území Jihomoravského kraje“ (Ageris, s.r.o., Brno), který byl následně bez úprav začleněn do „Územní prognózy Jihomoravského kraje“ (UAD Studio, s.r.o., Brno, 2004) a rovněž do „Konceptu ochrany přírody na území Jihomoravského kraje“ (Atelier Fontes, s.r.o., Brno, 2004). Aktualizací Generelu je vymezení regionálních a nadregionálních skladebných částí ÚSES ve schváleném „Územním plánu velkého územního celku Břeclavska“ (UAD Studio, s.r.o., Brno, 2006), kde došlo k některým dílčím změnám a k výběru některých z Generalelem předložených variant. Zpracovatel problematiky ÚSES byl tentýž, jako u Generalelu ÚSES (a příslušné části v KOP JMK a ÚPG JMK) – Ageris, s.r.o., Brno (Kocián J., a kol.).

Pro území, která k 1. 1. 2005 přešla do Jihomoravského kraje z Kraje Vysočina, bylo v rámci Územní prognózy Jihomoravského kraje převzato vymezení dle dokumentace s názvem „Kraj Vysočina – územní plán velkého územního celku. Koncept řešení“ (US Brno, s.r.o., 2004).

V Generelu nebylo řešeno území VÚ Březina (VVP Dědice). V současnosti existuje dokument „Územní plán VÚ Březina – veřejná část“ (Vojenské lesy a statky, s.p., Praha, nedatováno), který vymezuje pouze regionální a vyšší úroveň ÚSES převzetím celostátního územně-technického podkladu z roku 1996, s několika blíže nezdůvodněnými korekcemi.

Územní vymezení skladebných částí regionálního a nadregionálního ÚSES v Jihomoravském kraji je v ÚAP JMK převzato z výše uvedených čtyř podkladů, návaznosti v „hraničních“ územích nebyly řešeny. Tzv. ochranná zóna nadregionálních biokoridorů (os) nebyla pro její schematické vyjádření zakreslena.

Na základě uplatnění požadavku ze strany MěÚ Znojmo byla provedena úprava ve vymezení regionálních biocenter Stošíkovice (dle ÚPD obce Stošíkovice) a Hevlín (dle ÚPD obce Hevlín), včetně příslušné úpravy navazujících biokoridorů. Způsob řešení dle ÚPD obce Hevlín („rozpad“ biocentra do dvou částí a jejich propojení krátkým biokoridorem severojižního směru) bude diskutován v rámci projednání Návrhu ZÚR.

Požadavek ze strany MŽP na úpravu **vymezení ÚSES nadregionální úrovně v prostoru Novomlýnských nádrží** podle poskytnutého podkladu (příloha dopisu č.j. 4102/610/08 a 56893/ENV/08 ze dne 15. 10. 2008) je v ÚAP JMK zařazen v textové části kap. B.3 Problémy k řešení v územně plánovacích dokumentacích (část: Klady a zápory, problémy a možnosti řešení úrovně regionálního a nadregionálního ÚSES na území Jihomoravského kraje v rámci ZÚR) a v grafické části ve výkresu B.1.1 Územní závady, ohrožení. Důvody jsou tyto: k datu pořízení ÚAP JMK je pro dané území platné vymezení ÚSES dle schválené dokumentace ÚP VÚC Břeclavska (2006), MŽP navrhované řešení znamená ztrátu nadregionálního biokoridoru K 161 N jeho „rozpadem“ na dva biokoridory lokální významnosti, tj. nevymezované v rámci dokumentace ZÚR.

Přírodní parky (VIZ KAP. A.4.2)

NATURA 2000

Evropsky významné lokality

Příslušnost orgánů ochrany přírody je složitým způsobem členěna mezi MŽP, AOPK ČR (Správy CHKO), Správu NP Podyjí a KRÚ JMK. Seznam evropsky významných lokalit (EVL) vytvářené soustavy NATURA 2000 je k datu zpracování Rozboru udržitelného rozvoje území dán nařízením vlády č. 132/2005 Sb., kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit, ve znění nařízení vlády č. 301/2007 Sb.

Do národního seznamu je na území Jihomoravského kraje k 31. 8. 2008 zařazeno celkem 192 EVL, u 10 z nich dochází k územnímu přesahu do sousedních krajů. V případě 2 EVL z celkového počtu (Hostim-zámek CZ 0623705, Pod rybníkem CZ 0622176) nedošlo dle Sdělení MŽP č.82/2008 Sb., o evropsky významných lokalitách, které nebyly zařazeny do evropského seznamu, k jejich zařazení do evropského seznamu. Jejich uvedení v národním seznamu však dosud nebylo zrušeno. Do evropského seznamu dosud nebylo zařazeno 17 „nových“ EVL na území Jihomoravského kraje (panonská biogeografická oblast) dle novely národního seznamu č. 301/2007 Sb. Seznam evropsky významných lokalit na území Jihomoravského kraje je obsažen **v tabulce č. 10** v tabulkové příloze.

Územní vymezení EVL je provedeno převzetím podkladu z ÚSOP, vrstva byla aktualizována AOPK ČR dle předávacího dopisu ke dni 15. 7. 2008.

Na rozdíl od stávajících MZCHÚ se EVL na území Jihomoravského kraje vyskytují rovnoměrněji, plošný rozsah je zcela opačně oproti stávajícím MZCHÚ významnější v jižní části kraje. Na území VÚ Březina se nevyskytuje žádná EVL.

Ptačí oblasti

Příslušnost orgánů ochrany přírody je složitým způsobem členěna mezi MŽP, AOPK ČR (Správy CHKO), Správu NP Podyjí a KRÚ JMK podle charakteru daného území a typu předmětné činnosti. Na území Jihomoravského kraje je jednotlivými Nařízeními vlády z přelomu let 2004 a 2005 vymezeno celkem 8 ptačích oblastí (PO). Toto vymezení je platné i k datu zpracování Rozboru udržitelného rozvoje území.

Územní vymezení PO je provedeno převzetím podkladu z ÚSOP, vrstva byla aktualizována AOPK ČR dle předávacího dopisu ke dni 7. 11. 2007. Údaje o výměře nejsou součástí příslušných nařízení vlády, převzaty jsou z ÚSOP AOPK ČR.

Na území Jihomoravského kraje je vymezeno 41 042,5 ha území v celkem 8 ptačích oblastech, což je 5,7 % z celkové rozlohy Jihomoravského kraje (719 630 ha). Všechny PO se nacházejí v jižní části Jihomoravského kraje.

Seznam ptačích oblastí na území Jihomoravského kraje			
Poř. číslo	Název	Výměra (ha)	Číslo nařízení vlády
1	Bzenecká Doubrava - Strážnické Pomoraví	11 725,4	21/2005
2	Hovoransko – Čejkovicko	1 411,8	604/2004
3	Jaroslavické rybníky	357,6	603/2004
4	Lednické rybníky	690,8	601/2004
5	Pálava	8 539,4	682/2004
6	Podyjí	7 665,7	534/2004
7	Soutok - Tvrdonicko	9 604,3	26/2005
8	Střední nádrž vodního díla Nové Mlýny	1 047,5	27/2005

Stručná charakteristika ptačích oblastí:

▪ **Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví (CZ 0621025)**

PO se nachází na správním území ORP Hodonín, Kyjov, Veselí nad Moravou. V oblasti bylo zjištěno celkem 238 druhů ptáků. Jsou zde vhodné podmínky pro vodní a mokřadní druhy ptáků nebo druhy lužního lesa, i pro druhy vázané na suché stepní nebo lesostepní prostředí. Území, jehož páteř tvoří poslední neregulovaný úsek dolního toku Moravy se zbytky typických nivních luk, je významnou tahovou cestou i zimovištěm pro mnoho druhů vodního ptactva, jejichž počty dosahují často tisíců jedinců.

Předmětem ochrany jsou populace čápa bílého (*Ciconia ciconia*), motáka pochopa (*Circus aeruginosus*), lelka lesního (*Caprimulgus europaeus*), strakapouda prostředního (*Dendrocopos medius*), strakapouda jižního (*Dendrocopos syriacus*), skřivana lesního (*Lullula arborea*) a jejich biotopy.

▪ **Hovoransko – Čejkovicko (CZ 0621026)**

PO se nachází na správním území ORP Hustopeče, Hodonín, Kyjov. Jedná se o extenzivně, maloplošným způsobem obhospodařovanou zemědělskou krajinu se zbytky suchých lesostepních stanovišť.

Předmětem ochrany jsou populace strakapouda jižního (*Dendrocopos syriacus*), pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*), strnada zahradního (*Emberiza hortulana*) a jejich biotopy.

- **Jaroslavické rybníky (CZ 0621031)**

PO se nachází na správním území ORP Znojmo. Území je tvořeno soustavou dvou velkých a šesti malých rybníků a zbytkem lužního lesa v okolí řeky Dyje, s významem především jako hnízdiště ptáků a tahová zastávka. Vodní nádrže mají různou velikost, hloubku, způsob využití a rozsah litorálních porostů a dalších biotopů, poskytují vhodné životní prostředí pro ptačí druhy s různými nároky na prostředí.

Předmětem ochrany je populace kvakoše nočního (*Nycticorax nycticorax*) a jeho biotop.

- **Lednické rybníky (CZ 0621028)**

PO se nachází na správním území ORP Břeclav, Mikulov. Soustava pěti rybníků je obecně považována za jednu z nejvýznamnějších ornitologických lokalit v České republice.

Předmětem ochrany jsou populace kvakoše nočního (*Nycticorax nycticorax*), husy velké (*Anser anser*), lžičáka pestrého (*Anas clypeata*), zrzohlávky rudozobé (*Netta rufina*) a jejich biotopy.

- **Pálava (CZ 0621029)**

PO se nachází na správním území ORP Břeclav, Mikulov. Nejcennější jsou biotopy druhově bohatých stepí, lesostepí, teplomilných doubrav a suťových lesů na vápencových kopcích Pavlovských vrchů. Lesní komplex Milovického lesa tvoří teplomilné doubravy a panonské dubohabřiny. Řeka Dyje je obklopena lužním lesem, loukami a mokřadními společenstvy.

Předmětem ochrany jsou populace čápa bílého (*Ciconia ciconia*), orla mořského (*Haliaeetus albicilla*), včelojeda lesního (*Pernis apivorus*), strakapouda jižního (*Dendrocopos syriacus*), strakapouda prostředního (*Dendrocopos medius*), pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*), lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*), ůuhýka obecného (*Lanius collurio*) a jejich biotopy.

- **Podyjí (CZ 0621032)**

PO se nachází na správním území ORP Znojmo. V ptačí oblasti bylo zjištěno 161 druhů ptáků. Většina území je porostlá lesem, nejčastěji dubohabřinami. Ve východní části se rozkládají rozsáhlá vřesoviště, které mají xerothermní charakter.

Předmětem ochrany jsou populace strakapouda jižního (*Dendrocopos syriacus*), pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*) a jejich biotopy.

- **Soutok – Tvrdonicko (CZ 0621027)**

PO se nachází na území okresů Břeclav, Hodonín, na správním území ORP Břeclav, Hodonín. V oblasti byl zjištěn výskyt asi 240 druhů ptáků. Komplex různých typů prostředí od lesů různého stáří přes paseky až k loukám se soliterně rostoucími duby v oblasti soutoku řek Moravy a Dyje, se sítí kanálů, starých říčních ramen, potoků a močálů. Typickým fenoménem této oblasti jsou jarní záplavy.

Předmětem ochrany jsou populace čápa bílého (*Ciconia ciconia*), včelojeda lesního (*Pernis apivorus*), luňáka hnědého (*Milvus migrans*), luňáka červeného (*Milvus milvus*), roha velkého (*Falco cherrug*), ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*), žluny šedé (*Picus canus*), strakapouda prostředního (*Dendrocopos medius*), lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) a jejich biotopy.

- **Střední nádrž vodního díla Nové Mlýny (CZ 0621030)**

PO se nachází na správním území ORP Hustopeče, Mikulov, Pohořelice. Nádrž na soutoku řek Dyje, Svratky a Jihlavy, jejíž výstavbou došlo k nenávratnému zničení rozsáhlých lužních biotopů. Lokalita se postupně stala cenným územím pro hnízdění, tah a zimování některých druhů ptáků v Česku.

Předmětem ochrany jsou populace orla mořského (*Haliaeetus albicilla*), rybáka obecného (*Sterna hi-rundo*), husy velké (*Anser anser*), husy polní (*Anser fabalis*), husy běločelé (*Anser albifrons*) a jejich biotopy.

OSTATNÍ

Týká se ostatních položek podle přílohy č.1, část B, ÚAP kraje – podklad pro rozbor udržitelného rozvoje území, k vyhlášce č. 500/2006 Sb.:

- B30 – koeficient ekologické stability KES
- B33 – hranice bioregionů a biochor
- B34 – hranice klimatických regionů

Z přílohy č.1, části A vyhlášky, ÚAP obcí byla pro dané účely vybrána položka č. A33 – biosférická rezervace UNESCO, geopark UNESCO.

▪ Koeficient ekologické stability KES

Koeficient ekologické stability (KES) je snadno zjistitelným údajem, který podává orientační informaci o zastoupení ploch s potenciálně vyšší úrovní ekologické stability, resp. o vzájemném poměru mezi plochami ekologicky relativně stabilnějšími (trvalými kulturami – ekosystémy) a labilnějšími (technoantropocenózami). Rozložení čtyř základních rozpětí KES na území JMK je zobrazeno **v kartogramu č. 25** v grafické příloze.

Výpočet vychází z údajů evidence druhů pozemků v Katastru nemovitostí ČR. Ve vzorci jsou v čitateli (stabilnější plochy) druhy pozemků: lesy, vodní plochy, trvalé travní porosty, zahrady, ovocné sady, vinice, ve jmenovateli (labilnější plochy): orná půda, chmelnice, zastavěné plochy a nádvoří. Z druhů pozemků dle KN není do vzorce (např. Míchal, Löw, 2003) zařazena položka „ostatní plochy“, a to pro neurčitost a neuchopitelnost této kategorie. Problematické je zařazení vinic do stabilnějších ploch a chmelnic do ploch labilnějších, reálně může být v konkrétních případech hodnocení i opačné.

Orientační údaj KES pro území Jihomoravského kraje byl vypočten na 0,78. Dle metody Míchala je možno globálně hodnotit území Jihomoravského kraje jako intenzivně využívanou kulturní krajinu s výrazným uplatněním (agro)industriálních prvků (rozpětí KES 0,4 – 0,9). Pokud by do výpočtu nebyly zahrnuty problematické vinice, hodnota KES by byla ještě nižší (0,73). Regionální a lokální rozdíly v hodnotě KES jsou v těsné korelaci s rozdíly v lesnatosti a v procentu zornění zemědělské půdy – viz příslušná kapitola textu. Hodnota KES za území ČR je 1,26. Dále je komentováno v kapitole A.4.2 Krajina – koeficient ekologické stability.

▪ Hranice bioregionů a biochor

Hranice byly převzaty z Datového modelu Jihomoravského kraje. Mají význam jako jeden z řady podkladů pro případné vymezování nadregionálního a regionálního ÚSES. Hranice bioregionů a biochor na území Jihomoravského kraje jsou znázorněny **v kartogramu č. 26** v grafické příloze.

▪ Hranice klimatických regionů

Hranice byly převzaty z Datového modelu Jihomoravského kraje. Vymezují oblasti a v rámci nich okrsky o podobných průměrných klimatických charakteristikách. Hranice klimatických regionů jsou zobrazeny **v kartogramu č. 27** v grafické příloze.

▪ Biosférická rezervace UNESCO

V rámci OSN, programu Man and the Biosphere UNESCO (1970), jsou na území Jihomoravského kraje mezinárodně chráněna jako biosférické rezervace (BR, 1974, revize koncepce 1995) dvě území. Jedná se o BR Dolní Morava, vzniklou v roce 2003 (8. - 11. 7. 2003) rozšířením původní BR Pálava (16. 6. 1986) o území Lednicko-valtického areálu a lužních lesů při soutoku Moravy a Dyje, a BR Bílé Karpaty (15. 4. 1996). Každá BR je tvořena třemi zónami - jádrovou, nárazníkovou a přechodovou. Hranice obou BR byly převzaty z Datového modelu Jihomoravského kraje.

▪ Lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem

Vymezení lokalit bylo převzato z Datového modelu Jihomoravského kraje.

▪ Území potravní nabídky zimujících hus¹

Jedná se o území potravní nabídky hus, zimujících na Střední nádrži Vodního díla Nové Mlýny, která je ptačí oblastí evropské soustavy chráněných území NATURA 2000 a současně přírodní rezervací. Doporučení ke způsobům využívání území může poskytnout orgán ochrany přírody.

▪ Prostor pro realizaci záchranného programu pro dropa velkého²

Jedná se o prostor pro realizaci záchranného programu pro dropa velkého dle evropského Memoranda porozumění o ochraně středoevropské populace dropa velkého. Doporučení ke způsobům využívání prostoru může poskytnout orgán ochrany přírody.

A.4.2 KRAJINA - CHARAKTER, RÁZ A IDENTITA

CHARAKTER, RÁZ A IDENTITA KRAJINY

Významnou hodnotou území a součástí vlastností spoluvytvářejících kvalitu životního prostředí je charakter krajiny. Charakter je vyjádřen určitými atributy (charakteristickými znaky a vlastnostmi), které tu či onu krajinu odlišují od jiné, nebo které jsou naopak pro různé krajiny společné. V krajinné architektuře a krajinném plánování vyjadřuje tento pojem určitou množinu znaků terénu, vodních toků a ploch, vegetačního krytu a znaků souvisejících s osídlením a hospodářskou činností. Při popisu charakteru krajiny je třeba proto věnovat pozornost především **trvalým krajinným strukturám** – georeliéfu a hydrografické síti a dále proměnným a vlivem lidské činnosti se vyvíjejícím strukturám – aktuálnímu stavu vegetačního krytu, osídlení, technické infrastruktury a hospodářskému využití krajiny.

V legislativě ČR je charakter krajiny petrifikován jako **krajinný ráz** (§12 zák. č. 114/1992 Sb.). Přes specifické zabarvení tohoto českého výrazu (zřejmě z odvozených slov „rázovitý“, „svérázný“, vyjadřujících výraznou odlišnost či zvláštnost) odpovídá termínu „charakter krajiny“ tak, jak se tento termín používá v terminologii cizojazyčné. Podle odst. (1) §12 zákona platí, že krajinný ráz je dán zejména přírodní, kulturní a historickou charakteristikou určitého segmentu krajiny (místa či oblasti).

Přírodní, kulturní a historická charakteristika se projevuje soustavou znaků, které je možno v krajině identifikovat. Tyto znaky mají dvojí charakter. Je to na jedné straně přítomnost určitého jevu a jeho význam ve struktuře přírodních nebo civilizačních složek, a na straně druhé vizuální projev takového

¹ vřazeno dle požadavku OŽP KrÚ JMK

² vřazeno dle požadavku OŽP KrÚ JMK

jevu v krajinné scéně, přičemž vizuální projev (uplatnění v krajinné scéně) může vytvářet estetické hodnoty, harmonické měřítko a harmonické vztahy v krajině. Smysl slovního spojení „ráz krajiny“ tkví významově především v rovině vizuální a estetické.

Ráz krajiny se projevuje především jako **obraz krajiny** nebo **krajinná scéna**, která na člověka působí emocionálně (prostorové formy, tvary prvků, barevnost, vůně, zvuky) i rozumově (hodnocení jednotlivých jevů, myšlenkové asociace a vzpomínky). Ráz krajiny souvisí též s významem určitých míst krajiny, se stopami historického vývoje, s historickými událostmi a osobami, spoluvytvářející zakotvení k určitému regionu, osobní vztah a identitu. Hovoříme o identitě krajiny vyplývající z výraznosti a nezaměnitelnosti krajinné scény a z nehmotných vlastností určitých míst. Identita krajiny může být proto dána rázovitostí a nezaměnitelností krajinné scény, přítomností viditelných stop kulturního vývoje, kulturním, historickým či symbolickým významem míst.

OBECNÉ RYSY CHARAKTERU KRAJINY JIHOMORAVSKÉHO KRAJE - prostorové členění, hlavní znaky přírodní charakteristiky, hlavní znaky kulturní a historické charakteristiky

Charakter krajiny Jihomoravského kraje je rozmanitý a v hlavních rysech vytvářejících ráz a identitu krajiny je v různých částech území velmi odlišný. Základní vlastnosti krajiny, projevující se v prostorové struktuře a v krajinné scéně – v rázu krajiny – jsou dány jak výraznou různorodostí přírodních podmínek, tak vývojem osídlení, kultivace a hospodářského využití krajiny. Oproti ostatním krajům ČR (s výjimkou Moravskoslezského kraje), které leží v jednom geomorfologickém subsystému, jsou zde přítomny segmenty krajiny patřící rozdílným geomorfologickým subsystémům (Hercynská pohoří, Karpaty, Panonská pánev) a z hlediska bioty rozdílným biogeografickým podprovinciím (Hercynské, Karpaty a Panonské). Základní prostorové členění je dokresleno výrazně vějířovým uspořádáním vodních toků – Svitavy, Svratky, Jihlavy a Dyje svádějících vodu z Brněnské a Českomoravské vrchoviny v západní části kraje a mohutné povodí Moravy ve východní části kraje.

Základní prostorové členění Jihomoravského kraje je patrné z materiálu *Obraz krajiny ČR* z hlediska jednotlivých typů krajiny (Löw a spol., 2006). Zřetelně vystupuje členění na krajinu sníženin a mírných pahorkatin zemědělských a vinařských oblastí – s matricí starosídlních otevřených krajin, a na krajinu členitých lesopолních a lesnatých území Českomoravské vrchoviny – s matricí středověkých polootevřených krajin. Krajinným pólem je Pálava - nepřehlédnutelná terénní dominanta Dyjsko-Svrateckého i Dolnomoravského úvalu, krajinnými póly jsou též drobné avšak výrazné dominanty Velkého a Malého Chlumu na okraji Boskovické brázdy – dominanty působící v otevřenější části lesnatého segmentu Jihomoravského kraje – Brněnské vrchoviny. Vedlejším krajinným ohraničením je hřeben Dražanské vrchoviny, v severojižním směru oddělující prostorově Hornomoravský úval od západních částí Brněnské vrchoviny a podtržený výraznými lesnatými srázy spadajícími do sníženiny Vyškovské brány (hlavní krajinné ohraničení). Ve východní části kraje dominuje vůči sníženinám úvalů výrazný lesnatý masiv Chřibů, který pouze okrajově zasahuje jako hlavní krajinné ohraničení do Jihomoravského kraje. V lesnaté krajině povodí Svratky působí jako hlavní krajinné ohraničení část Pernštejnské a Sykořské vrchoviny.

Indikátorem přítomnosti přírodních hodnot krajinného rázu jsou území chráněná z hlediska ochrany přírody. Při ochraně krajinného rázu se vychází z předpokladu, že VZCHÚ (NP, CHKO) a přírodní parky chrání vedle přírodních hodnot i harmonické utváření krajiny a tím i harmonický charakter krajiny. Na území Jihomoravského kraje leží Národní park Podyjí a tři CHKO – Moravský kras, Bílé Karpaty a Pálava. Pálava s územím Břeclavska a Bílé Karpaty jsou biosférickými rezervacemi.

Na území kraje je 20 přírodních parků, chránící typický krajinný ráz především v lesnaté a členitější krajině.

Osídlení spoluvytváří charakter krajiny jak podobou kulturních dominant krajiny, měst s historickými jádry a typickými siluetami, tak i vesnicemi s typickou lidovou architekturou. Jedná se přitom o sídla v rozdílném krajinném rámci – v lesních krajinách vrchovin a pahorkatin včetně zařízených údolí, v otevřených krajinách intenzivně zemědělsky obhospodařované krajiny úvalů a v koridorech Moravy a Dyje. Typickým rysem identity krajiny je vinohradnictví v rozsáhlých vinařských oblastech. Významnou součástí kulturních hodnot a znaků krajinného rázu jsou krajinářské úpravy a krajiny s významným historickým a památkovým významem. Krajina Jihomoravského kraje je bohatá na nemovitě kulturní památky a na významné archeologické lokality (AR Staré Zámky u Líšně, Břec-lav-Pohansko). V obrazu krajiny, v krajinných panoramatech nebo v dílčích scénériích se objevují objekty panských sídel – hradů, tvrzí a zámků, církevní objekty jako jsou kláštery, kostely, fary a synagogy, urbanistická struktura a objekty městských jader se projevují v prostorových vztazích a siluetách městských památkových rezervací a zón (MPR Brno, Mikulov, Znojmo, MPZ Boskovice, Doubravník, Ivančice, Jevišovice, Kyjov, Lomnice, Moravský Krumlov, Slavkov u Brna, Strážnice, Valtice, Veselí nad Moravou, Vyškov).

Pro charakter zemědělské krajiny je v některých územích důležitý vizuální projev a přítomnost architektonických hodnot lidové architektury chráněných též včetně urbanistické struktury v rámci vesnických památkových rezervací a zón (VPR Blatnice-Stará Hora, Pavlov, Petrov-Piže, Stará huť, VPZ Brno Tuřany – Brněnské Ivanovice, Javorník-Kopánky, Lysovice, Šatov, Vápenky, Veselka, Vratěšín, Zvonovice).

Tři krajinné památkové zóny, z nichž Lednicko-Valtický areál je zapsán na Listině světového kulturního dědictví (památko UNESCO), jsou velmi rozdílné, protože každá z nich leží v jiném typu krajiny a chrání jiný druh památkových hodnot (KPZ Lednicko-Valtický areál, Slavkov – území bojiště, Bítovsko-Vranovsko).

Klasifikace krajiny – typologie kulturní krajiny, krajinářská regionalizace

Pro Jihomoravský kraj je k dispozici Typologie krajiny (Löw a spol.), která je propracována v Posouzení vlivů územní prognózy Jihomoravského kraje na životní prostředí (Investprojekt 2004).

Na evropské úrovni leží JMK v krajinných megatypech 11 – semibosage (polootvřená zemědělská krajina) a především v megatypu 17 – central collectiv openfields (otevřená krajina středoevropských scelených polí). Megatyp č. 17 (66,18 % území) je v kraji tvořen pouze jedním makrotypem CZ 17.2 – pravěké sídelní krajiny pannonica. Megatyp č. 11 (33,82 % území) je v kraji tvořen čtyřmi makrotypy, z toho první převažuje, další tři jsou okrajové:

- CZ 11.1 – středověké sídelní krajiny hercynica (30,25% území JMK)
- CZ 11.2 – středověké sídelní krajiny carpatica (1,63% území JMK)
- CZ 11.3 – pozdně středověké sídelní krajiny (1,61% území JMK)
- CZ 11.5 – novověké sídelní krajiny carpatica (0,33 % území JMK)

Podrobnější je členění makrotypů na jednotlivé mezotypy členěné na ose les – pole a na 6 zvláštních mezotypů, které jsou výjimečné geologickou stavbou a procesy v ní probíhajícími. Těmto podmínkám odpovídá výjimečné utváření georeliéfu, půd a ekosystémů.

Na území Jihomoravského kraje je vymezeno **20 mezotypů krajiny** ve smyslu Evropské úmluvy o krajině. I když pro jednotlivé mezotypy na území kraje lze odvodit zásady péče o charakter krajiny, nemá tato typologie dostatečnou vypovídací schopnost pro diferenciaci krajiny z hlediska výraznosti či cennosti znaků krajinného rázu (rázovitosti). Může být jedním z východisek pro vymezení oblastí krajinného rázu a po definování hlavních znaků krajinného rázu. Pro hodnocení zásahů do krajinného rázu např. v územně plánovací dokumentaci je nutno mít k dispozici členění krajiny na individuální segmenty vycházející z prostorové a charakterové diferenciaci.

Vzhledem k tomu, že nejdůležitější znaky charakteru neurbanizované krajiny (která tvoří převážnou plochu území kraje) spočívají v základních přírodních podmínkách – georeliéfu a charakteru vegetačního krytu, je možno za relevantní podklad po vymezení segmentů krajiny se soustředěnými přírodními hodnotami krajinného rázu považovat Regionalizaci území Jihomoravského kraje podle kvality přírodního prostředí (AGERIS) uvedenou v materiálu Analýza územně technických podmínek a limity využití území (UAD 12/2003). Cílem tohoto materiálu je vymezení typů s relativně stejnými aktuálními přírodními podmínkami pro rozvoj socioekonomických aktivit, a to především na základě vertikální a horizontální členitosti reliéfu (základních podmínek prostorového členění a měřítka krajiny) a vztahu zalesněných a odlesněných území. Členění dále vychází z porovnání zastoupení velkoplošných a maloplošných krajinných struktur a stávající legislativní ochrany území z hlediska přírody a krajiny. Vzniká regionalizace s následujícími typy krajiny:

▪ **I. typ - oblasti s mimořádně vysokou kvalitou přírodního prostředí**

Mimořádně cenná území, většinou s dostatečně zabezpečenou legislativní ochranou. Obecně jde o menší plochy s výrazně členitým reliéfem (často s výchozy skalního podloží), podmiňujícím relativně velmi nízkou hospodářskou využitelnost. Ve stávajícím využití převažují přírodě blízké až přirozené lesy a přírodě blízká bylinná společenstva. Výjimkou ohledně členitosti reliéfu je rovinatá oblast společné říční nivy při soutoku Moravy a Dyje.

▪ **II. typ - oblasti s vysokou kvalitou přírodního prostředí**

Převážně větší lesní celky až ucelené lesní komplexy, v jednotlivých případech významněji doplněné navazujícími souvislejšími plochami bylinných společenstev. Obvykle se plochy tohoto typu nachází v relativně členitém reliéfu, v některých případech však jsou zastoupena i území plochá až rovinatá (oblasti vátých písků a dochovaných říčních niv Moravy a Dyje). Rozhodující pro zařazení do této kategorie je především celistvost území z hlediska sledovaných přírodních hodnot (zejména lesních celků, v říčních nivách také lučních porostů a dochovaných původních říčních ramen). Skutečná ekologická hodnota může být dosti různorodá.

▪ **III. typ - oblasti s proměnlivou kvalitou přírodního prostředí**

Specifický typ zahrnující z hlediska využití značně heterogenní území s vysokým zastoupením maloplošných krajinných struktur (drobných lesíků, remízků, lad i zemědělsky obhospodařovaných pozemků). Pestrost využití je většinou podmíněna relativně členitým reliéfem, neznázna s velkým podílem exponovaných poloh (prudkých svahů, výchozů skalního podloží apod.). Maloplošné krajinné struktury zde mají značný krajinnotvorný význam a často jsou cenné i jako ekologicky stabilizační prvky.

▪ **IV. typ - oblasti se sníženou kvalitou přírodního prostředí**

Převážně zemědělsky využívaná území s výraznou převahou velkoplošně obhospodařovaných ploch, místně doplněných maloplošnými krajinnými strukturami (zejména drobnými zemědělsky obhospodařovanými pozemky, vzácněji i lesíky, remízky a lady). Z hlediska reliéfu jde o území celkově nepřítliš členitá, s dílčími členitějšími partiemi (na něž jsou často vázány maloplošné struktury). Maloplošné krajinné struktury zde mají značný krajinnotvorný význam a v některých případech jsou cenné i jako ekologicky stabilizační prvky.

▪ V. typ - oblasti s nízkou kvalitou přírodního prostředí

Intenzivně zemědělsky využívaná plochá území s výraznou převahou velkoplošně obhospodařovaných ploch a rozsáhlá urbanizovaná území se zcela nepatrným podílem maloplošných krajinných struktur s vyšší aktuální přírodní hodnotou.

Z popisu jednotlivých typů je zřejmé, že přírodní hodnoty (znaky a hodnoty přírodní charakteristiky) jsou soustředěny především v oblastech I. a II. typu. Oblasti prvního typu zaujímají pouze velmi omezenou část území kraje, oblasti II. typu zaujímají však poměrně značnou část území, což odpovídá kvalitě přírodního prostředí potvrzené přírodními parky a zvláště chráněnými územími. Oblasti III. typu jsou popisovány jako krajina s určitými atributy krajinářsko-estetických hodnot, tedy jako krajina se zvýšenou hodnotou krajinného rázu, nikoliv však se soustředěnými znaky a hodnotami.

KRAJINA – CHARAKTER, RÁZ A IDENTITA, Území se zvýšenou ochranou znaků a hodnot krajinného rázu

Graficky je toto území vyjádřeno v **kartogramu č. 28** v grafické příloze. Ochrana krajinného rázu, charakteru krajiny, je zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v obecné ochraně. Týká se tedy veškerého území. Existují však území, ve kterých je ochrana krajinného rázu výslovně zakotvena. Takovými územími jsou **přírodní parky**, vyhlášené podle odst. (3) §12 zák. č. 114/1992 Sb.: *(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.*

Přírodní parky jsou zřizovány k ochranně krajinného rázu na územích s významným soustředěním estetických a přírodních hodnot. Příslušným orgánem ochrany přírody je Krajský úřad Jihomoravského kraje. Seznam přírodních parků je převzat z „Koncepce ochrany přírody na území Jihomoravského kraje“ (2004, 2007), územní vymezení z Datového modelu kraje.

Na území Jihomoravského kraje se nachází celkem **20 vyhlášených přírodních parků**:

- Přírodní park Baba
- Přírodní park Bobrava
- Přírodní park Halasovo Kunštátsko
- Přírodní park Jevišovka
- Přírodní park Lysicko
- Přírodní park Mikulčický luh
- Přírodní park Niva Dyje
- Přírodní park Niva Jihlavy
- Přírodní park Oslava
- Přírodní park Podkomorské lesy
- Přírodní park Rakovecké údolí
- Přírodní park Rokytná
- Přírodní park Řehořkovo Kořenecko
- Přírodní park Říčky
- Přírodní park Strážnické Pomoraví
- Přírodní park Střední Pojhlaví
- Přírodní park Svratecká hornatina
- Přírodní park Údolí Bílého potoka
- Přírodní park Výhon

- Přírodní park Ždánický les

Všechny tyto přírodní parky byly zřízeny ještě před zánikem okresních úřadů, do konce roku 2002, buď původně okresními národními výbory dle tehdy platné legislativy jako oblasti klidu (celkem 11 přírodních parků), nebo později (po 1.6. 1992 – nabytí účinnosti zákona č. 114/1992 Sb.) okresními úřady jako přírodní parky (zbývajících 9 přírodních parků a několik původních oblastí klidu s novými zřizovacími předpisy).

Rovněž **velkoplošná zvláště chráněná území** mají vedle přírodních hodnot v předmětu ochrany též charakter a vzhled krajiny. V nařízení vlády č. 164/1991 Sb. o zřízení NP Podyjí je v §2 mj. uvedeno: „*posláním národního parku je ...zachování typického vzhledu krajiny...*“. U chráněných krajinných oblastí je ochrana rázu a charakteru krajiny vyjádřena pregnančně v §25 zákona č. 114/1992 Sb.: „*Rozsáhla území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení, lze vyhlásit za chráněné krajinné oblasti*“.

Z hlediska poslání ochrany jsou pro charakter krajiny a pro krajinnou scénu důležité i **významné krajinné prvky** (VKP). S výjimkou větších celků lesních porostů je měřítko VKP malé k měřítku kraje řešeného v rámci ZÚR. VKP jako území zvýšené ochrany krajinného rázu by měly být brány v úvahu až na úrovni hodnocení krajinného rázu správního území obcí s rozšířenou působností.

Přírodní hodnoty jsou nesporně soustředěny též v **biosférických rezervacích** UNESCO, jednou z jejichž základních funkcí je *péče o životní prostředí a zachování přírodní a kulturní rozmanitosti*. Ve směrnici programu M&B pro výběr území BR se uvádí mimo jiné: *Každá BR bude obsahovat...(3) ukázky harmonického využívání přírodních zdrojů místním obyvatelstvem*. Je možné dovodit, že předmět ochrany území biosférických rezervací koresponduje se smyslem §12 zák. č. 114/1992 Sb. zejména co se týká přírodních hodnot krajiny, harmonických vztahů v krajině a hodnot kulturní a historické charakteristiky.

Kvalitní segmenty kulturní krajiny lze podle památkového zákona č. 20/1987 Sb. vyhlásit za **krajinnou památkovou zónu**: „*Území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany*“. Je evidentní, že v takové zóně jsou soustředěny znaky a hodnoty kulturní a historické charakteristiky. Jedná se tedy mj. o ochranu charakteru a identity kulturní krajiny, což po věcné stránce koresponduje s určitými aspekty ochrany krajinného rázu.

Krajina zahrnutá do území přírodních parků, národních parků a chráněných krajinných oblastí vyhlášených dle zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, do území **biosférických rezervací UNESCO** vyhlášených v rámci programu M&B a do **krajinných památkových zón** vyhlášených dle zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (památkový zákon), představuje území se soustředěnými znaky a hodnotami přírodní kulturně-historické a vizuální charakteristiky a je možno ji označit za **krajinu se zvýšenou ochranou znaků a hodnot krajinného rázu**.

Kartogram č. 28 zobrazuje území, ve kterém je z pozice zákonných předpisů uplatňována zvýšená ochrana krajinného rázu nebo některých jeho znaků a hodnot. Ukazuje území zahrnuté do jedné nebo více se překrývajících výše uvedených kategorií ochrany. Jsou viditelné cenné polohy okraje Českomoravské vrchoviny v západní části kraje od NP Podyjí a KPZ Bítovsko-Vranovsko, přes PPa Jevišovka až ke skupině PPa Svratecká hornatina, Halasovo Kunštátsko, Lysice, dále přírodní parky a KPZ Slavkov obklopující Brněnskou aglomeraci ve vrchovinných a pahorkatiných polohách, i v Dyjskosvrateckém úvalu. Na východě a jihovýchodě vynikají tři ucelená území – PPa Ždánický les, komplex

území mezi Pálavou a Podlužím (CHKO Pálava, KPZ Lednicko-valtický areál, BR Dolní Morava) a výběžek Bílých Karpat a části koridoru Moravy (CHKO Bílé Karpaty, PPa Strážnické Pomoraví).

KRAJINA – CHARAKTER, RÁZ A IDENTITA, Území se soustředěnými znaky a hodnotami krajinného rázu

Graficky jsou tato území vyjádřena **v kartogramu č. 29** v grafické příloze. Každá krajina má svůj ráz ve smyslu §12 zákona. Každou krajinu je možno popsat pomocí přírodní, kulturní a historické charakteristiky. Krajinný ráz je však v různých oblastech a lokalitách (místech krajinného rázu) různě výrazný, různě čitelný. V určitých situacích jsou znaky jednotlivých charakteristik dobře zřetelné a spoluvytvářejí jedinečnost a nezaměnitelnost krajinné scény – vizuálně vnímaného obrazu krajiny. Vzniká krajina se zvýšenou nebo vysokou estetickou či přírodní hodnotou krajinného rázu. V jiných typech krajiny jsou znaky KR nezřetelné, výraznější nejsou příliš četné a celkově vzniká krajina, která zdánlivě není ničím specifická ani zajímavá (krajina bez výraznější estetické či přírodní hodnoty krajinného rázu).

Výraznou **rázovitost krajiny** resp. soustředění cenných a přítomnost v rámci regionu nebo státu jedinečných znaků a hodnot krajinného rázu **je možno považovat za zvýšenou kvalitu krajiny**. Území se soustředěnými přírodními hodnotami a kvalitou přírodního prostředí definovaná předpisy (NP, CHKO), segmenty krajiny s deklarovaným cenným krajinným rázem (PPa), segmenty krajiny s přítomnými památkovými a kulturně-historickými hodnotami a kulturní identitou (KPZ) a prvky krajiny utvářející její vzhled (VKP) jsou oblastmi či místy krajinného rázu se zvýšenou hodnotou krajinného rázu.

Při absenci prostorové a charakterové diferenciaci krajiny kraje s definováním znaků krajinného rázu (přírodní i kulturně-historické charakteristiky) a zásad k jejich ochraně je jediným materiálem zobrazujícím kvalitu přírodního prostředí na celém území kraje a nikoliv pouze v územích chráněných dle předpisů (NP, CHKO, PPa, BR, KPZ) „Regionalizace území Jihomoravského kraje podle kvality přírodního prostředí“ (AGERIS), uvedená v materiálu „Analýza územně technických podmínek a limity využití území“ (UAD 12/2003). Zatímco u I. a II. typu přírodní složky dominují v krajinné struktuře a jejich význam jako přírodních hodnot krajinného rázu je zřejmý, ve III. typu tato výraznost již není jednoznačná.

Do kategorie **území se soustředěnými znaky a hodnotami krajinného rázu** proto můžeme vedle „území se zvýšenou ochranou znaků a hodnot krajinného rázu“ uvedených **v kartogramu č. 28** bez rizika zahrnout krajinu I. typu - oblasti s mimořádně vysokou kvalitou přírodního prostředí a II. typu - oblasti s vysokou kvalitou přírodního prostředí.

Kartogram č. 29 zobrazuje hlavně kvalitu krajiny z hlediska přírodních hodnot krajinného rázu, eventuálně harmonie osídlení a hospodářské činnosti. Nezahrnuje však segmenty krajiny, jejichž rázovitost a estetická hodnota a dominantní rysy kultivace krajiny vytváří zcela specifický charakter krajiny, tj. krajiny zemědělské s výrazně harmonickým měřítkem a harmonickými vztahy a s vysokou estetickou atraktivností pramenící z „obytnosti“ a krajiny.

KRAJINA – Koeficient ekologické stability

Koeficient ekologické stability (KES) vyjadřuje dle Löwa a Míchala (2003) *poměr mezi trvalými kulturami (ekosystémy) a krátkodobými kulturami a technickými objekty (techno-antropocenózami)*, jak bylo poznamenáno v kapitole A.4.1.

Z hlediska charakteru krajiny má KES obecně orientační charakter. Nezahrnuje podrobné zhodnocení stavu jednotlivých prvků a ploch, jejichž hodnoty se dosazují do výpočtu, nemůže vzít v úvahu hodnoty kulturní a historické charakteristiky ani tzv. zákonná kritéria krajinného rázu dle §12 zákona č. 114/1992 Sb. – VKP, ZCHÚ, estetické hodnoty, kulturní dominanty, harmonické měřítko a vztahy. Orientační význam má proto, že obecně zařazuje krajinu z hlediska narušenosti přírodního prostředí, resp. přírodních struktur krajiny, a z hlediska intenzity antropogenních vlivů, což souvisí s charakterem krajiny a jeho znaky. Nelze jej však využít v hodnocení vlivů staveb na krajinný ráz ani v menším měřítku problematiky, kde je nutno pracovat se skutečným stavem krajiny vnímaným v krajinné scéně.

V měřítku kraje je diferenciací území dle intervalů KES odpovídajících určitým krajinným typům tudíž **relevantní informací o kvalitě krajiny** z hlediska intenzity využití území a narušenosti přírodních struktur krajiny.

Aby bylo dosaženo markantního odlišení jednotlivých typů krajiny v intervalech KES, byla zvolena následující stupnice KES, odlišující různé typy krajiny a korespondující se stupnicí metodického návodu ÚÚR a s dalšími materiály (např. Míchal, Löw 2003, Mejsnarová):

- KES do 0,50: silně využívaná krajina se značným narušením přírodních struktur – krajina zcela přeměněná člověkem,
- KES 0,51 - 1,00: intenzivně využívaná zemědělská krajina,
- KES 1,01 - 5,00: běžně využívaná kulturní krajina, ve které se objevují segmenty s malou narušeností přírodních struktur a s harmonickým vztahem osídlení a hospodářského využití k přírodnímu prostředí. Krajinný typ B – krajina intermediární,
- KES 5,01 a více: krajina s výraznou převahou přírodních prvků, při vyšším koeficientu krajiny přírodě blízké a přírodní. Převažuje krajinný typ C – krajiny relativně přírodní.

Kartogram č. 25 (KES) v grafické příloze diferencuje území kraje tak, že se odlišují velké ucelené oblasti intenzivně využívané zemědělské krajiny sníženin Dyjskosvrateckého a Dolnomoravského úvalu a okrajů vrchovin a pahorkatin (nivy řek Moravy a Dyje do těchto ploch nepatří), zejména okraje Českomoravské vrchoviny v povodí Svitavy, Svratky, Oslavy, Jevišovky a Dyje, Dražanské vrchoviny a Moravského krasu a dále Ždánického lesa.

Porovnání **kartogramu č. 25 (KES)** s **kartogramem č. 29 (Krajina – území se soustředěnými znaky a hodnotami krajinného rázu)** ukazuje, že území s vyšším KES, s menším narušením přírodních struktur krajiny a s harmoničtějším využíváním krajiny koresponduje s kvalitou krajiny danou charakterem krajiny. Je to tím, že území se soustředěnými znaky a hodnotami krajinného rázu bylo z nedostatku komplexních materiálů věnovaných krajinnému rázu, charakteru a identitě krajiny odvozeno z údajů vztahujících se převážně k přírodním hodnotám krajiny (NP, CHKO, BR, Regionalizace podle kvality přírodního prostředí) a méně z údajů vztahujících se k ostatním aspektům charakteru a rázu krajiny (PPa, KPZ).

A.4.3 PŘEHLED HODNOT ÚZEMÍ

V souladu s ustanovením §4 odst. 1, písm. a) vyhlášky jsou pro daný tématický okruh vymezeny hodnoty území, které jsou specifikovány v následující tabulce. Graficky jsou zobrazeny ve výkresu A.1 Výkres hodnot území.

Hlavní tématický okruh: OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY		
Poř.č.	Sledovaný jev	Vyjádření hodnoty
1	Národní park	Rozsáhlá území, jedinečná v národním i mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam.
2	Chráněná krajinná oblast	Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů, lesních a trvalých travních porostů s hojným zastoupením dřevin, případně dochovanými památkami historického osídlení.
3	Přírodní park	Území s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami.
4	Maloplošná zvláště chráněná území přírody	Národní přírodní rezervace národní přírodní památka, přírodní rezervace, přírodní památka
5	Biosférická rezervace UNESCO	Území zařazené do mezinárodního programu Man and the Biosphere OSN UNESCO.
6	Lokalita výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem	Lokalita vymezená MŽP.
7	Územní systém ekologické stability	Vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. ÚSES posiluje ekologickou stabilitu krajiny zachováním nebo obnovením stabilních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb.
8	NATURA 2000 – evropsky významná lokalita	Území vymezené na základě Směrnice Rady č. 92/43/EHS ze dne 21.5.1992, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Council Directive 92/43/EC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora), zkráceně Směrnice o stanovištích (Habitats Directive). Směrnice o stanovištích v přílohách uvádí typy stanovišť („evropská stanoviště“), druhy a poddruhy živočichů, druhy cévnatých rostlin a mechorostů („evropsky významné druhy“), pro jejichž ochranu jsou zřizována chráněná území.
9	NATURA 2000 – ptačí oblast	Území vymezené na základě Směrnice Rady č. 79/409/EHS ze dne 2.4.1979, o ochraně volně žijících ptáků (Council Directive 79/409/EC on the conservation of the wild birds), zkráceně Směrnice o ptácích (Birds Directive). Směrnice o ptácích vytváří ucelený systém ochrany volně žijících ptáků a jejich stanovišť, hnízd i vajec.
10	Oblast s mimořádně vysokou kvalitou přírodního prostředí – typ I.	Mimořádně cenná území, menší plochy s výrazně členitým reliéfem podmiňujícím relativně velmi nízkou hospodářskou využitelnost. Ve stávajícím využití převažují přírodě blízké až přirozené lesy a přírodě blízká bylinná společenstva.
11	Oblast s vysokou kvalitou přírodního prostředí – typ II.	Převážně větší lesní celky a celistvá území z hlediska sledovaných přírodních hodnot (zejména lesních celků, v říčních nivách také lučních porostů a dochovaných původních říčních ramen).

A.4.4 PŘEHLED LIMITŮ VYUŽITÍ ÚZEMÍ

V souladu s ustanovením §4 odst. 1, písm. a) vyhlášky jsou pro daný tématický okruh vymezeny limity využití území. Ty představují omezení změn v území z důvodů ochrany veřejných zájmů, vyplývajících z právních předpisů nebo stanovených na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývajících z vlastností území. Limity využití území jsou vybrány na základě výkladu k §26 stavebního zákona, odborných zkušeností projektanta a s ohledem na jejich charakter, závažnost a podrobnost v úrovni ÚAP kraje. Vybrané limity využití území jsou specifikovány v následující tabulce a graficky zobrazeny ve výkrese A. 2 Výkres limitů využití území.

Související právní předpisy:

- Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny v platném znění
- Vyhláška MŽPČR č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., v platném znění
- Nařízení vlády ČR č. 164/1991 Sb., kterým se zřizuje Národní park Podyjí a stanoví podmínky jeho ochrany v platném znění
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví
- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Hlavní tématický okruh: OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY		
Poř.č.	Sledovaný jev	Vyjádření limitu
1	Národní park a ochranné pásmo	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
2	Chráněná krajinná oblast	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
3	Přírodní park	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
4	Maloplošné zvláště chráněné území přírody	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Za maloplošná zvláště chráněná území jsou v ZÚR JMK označována chráněná území v kategoriích dle zákona č. 114/1992 Sb.: národní přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní rezervace, přírodní památka.
5	Biosférická rezervace UNESCO	Území zařazené do mezinárodního programu Man and the Biosphere OSN UNESCO. Limit vyplývající z tohoto mezinárodního statutu.
6	Lokalita výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem	Limit určený Vyhláškou č. 500/2006 Sb., přílohou č. 1A, mimo kategorie územní ochrany přírody a krajiny dané českým právním řádem.
7	Územní systém ekologické stability	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.
8	NATURA 2000 – evropsky významná lokalita	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů..
9	NATURA 2000 – ptačí oblast	Limit vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.